

AUDIOVIZUALNI ARHIVI: UMJETNIČKO SAMOARHIVIRANJE

DARKO FRITZ □ Zagreb

IM 47, 2016.
TEMA BROJA
TOPIC OF THIS VOLUME

Izazov u susretu 'analognog'
svijeta i nove digitalne paradigme
The challenges in the encounter of
the analogue world and the new
digital paradigm

sl.1. Darko Fritz: Arhivi u nastajanju /
Archives in Progress [projects 1987 – 2007]
Dom HDLU, Galerija Prsten, Zagreb, 2007.
fotografija: Boris Cvjetanović

Polazišna pitanja

Koje su metode i mediji arhiviranja primjereni za predstavljanje *time-based* umjetnosti (videa, performansa, *site-specific* instalacija, internetske umjetnosti i dr.)? Koje su prednosti i nedostaci prijenosa umjetničkoga i arhivskog materijala u drugi, različiti medij (npr. internetske umjetnosti u videodokumentaciju)? Koliko je ustaljena praksa usporednog predstavljanja materijala u različitim medijima?

U prezentaciji sam za *case study* uzeo primjer trajnog samoarhiviranja vlastitoga umjetničkog djelovanja unutar tekućeg projekta *Archives in Progress* (*Arhivi u nastajanju*), koji obuhvaća dokumentarne videofilmove, internetske dokumente i tiskane publikacije te predstavljanja u nizu galerijskih izložaba i predavanja. U ovom ću se radu koristiti izvancima iz teksta povjesničarke umjetnosti, kustosice i likovne kritičarke Ive Radmile Janković napisanoga o projektu, inspiriran njezinom konstatacijom o izložbi koja propituje umjetničko samoarhiviranje: *Nije ubičajeno da neki umjetnik u stvaralački najplodnijim godinama samom sebi – bez intervencije i nadzora kustosa – priredi retrospektivu*.¹ Potom ću prikazati jedan

od konkretnih radova kao primjer samoarhiviranja u mediju dokumentarnog videofilma, koji u 13 minuta prikazuje višegodišnji projekt *End of the Message*.

Projekt *Arhivi u nastajanju* istražuje mogućnosti umjetničke upotrebe arhivskih sredstava (audio-vizualnih medija) i „čiste informacije“ kao umjetničke forme.

Izložba se koristi medijima tekstualne i audio-vizualne arhive, te je u galerijskom postavu zamišljena kao film u prostoru. Na audio-vizualnim displejima videomedij se primjenjuje u hibridnoj formi dokumentarnog filma (s glasom naratora), umjetničke dokumentacije, filmske animacije i videoumjetnosti; stoga ih ne nazivam videoradovima ili filmom već displejima. Oni sadržavaju audio-dokumentaciju, fotodokumentaciju i videodokumentaciju prikupljanu od početka moga umjetničkog djelovanja 1986. te posebno obrađenu građu za galerijsko predstavljanje.

Dvanaest zasebnih audio-vizualnih displeja (mojih osam samostalnih i četiri grupna umjetnička projekta) predstavljeni su na prvoj cjelovitoj javnoj prezentaciji projekta 2007. Projekt je tada predstavio više od dvije stotine

¹ Tekst Darko Fritz: *Arhivi u nastajanju* (projekti 1987. - 2007.) Radmile Ive Janković emitiran je 2007. u emisiji *Triptib* na 3. programu Hrvatskog radija, u povodu istoimene samostalne izložbe Darka Fritza u Galeriji Prsten, HDLU, Zagreb. Tekst je naknadno objavljen pod nazivom *Arhiva kao medij* u knjizi Radmile Ive Janković *Unutra, prema van / Izbor tekstova 1995. - 2012.*, izdavač: Hrvatska sekcija AICA i Durieux, Zagreb, 2016., str. 115-119. (engl. izd. *Inside Out*, str. 107-111).

umjetničkih objekata, galerijskih instalacija, umjetničkih instalacija u javnom prostoru, kontekstualnih projekata, videoradova, fotografija, internetskih projekata i dr.

Mnogi od prikazanih umjetničkih radova jesu *site-specific* instalacije i *time-based* radovi (npr. performans) čiji su prvobitni postav ili izvođenje ostali u prolaznosti prošlih vremena te ih nije moguće ponoviti u izvornom kontekstu.

Usto, prebacivanje elektroničkih, magnetskih i digitalnih zapisa na druge medije postala je uobičajena arhivarska praksa. Samostalni umjetnici, ako im radovi nisu dio institucionaliziranih kolekcija i arhiva, taj dio posla moraju obavljati sami jer su inače umjetnički objekti i spomenuta dokumentacija osuđeni na fizičko propadanje. Naime, katkad se desetljećima čeka da dospiju u određene institucije, a pitanje je hoće li pojedini radovi ili autori ikada i dočekati institucionalno prepoznavanje i primjenu brigu.

Stručni kriteriji institucija također se mijenjaju kroz vrijeme, što je vidljivo na primjeru rane digitalne umjetnosti iz 1960-ih, koju gotovo nijedna institucija nekoliko desetljeća nije kolekcionirala. Zanimanje institucija za skupljanje radova te vrste umjetnosti pojavilo se početkom 21. st., pola stoljeća nakon njihova nastanka, do kada su ostali sačuvani samo poneki otisci kompjutorskih grafika. Uglavnom nisu ostali sačuvani hardver i softver koji bi mogli vjerno (re)producirati pionirske digitalne radove i ponovo pokrenuti digitalne elektroničke objekte i instalacije.

Slično se događa i s radovima nastalima u mnogo bližoj povijesti, tj. s umjetničkom digitalnom praksom iz 1990-ih (*net art*, umjetnički CD-ROM, interaktivna umjetnost i dr.), koja je zbog kulturnih, arhivarskih i kolekcionarskih razloga prozvana *born digital*.

Kad je riječ o medijskom prebacivanju vlastitih radova u projektu *Arhivi u nastajanju*, videomaterijali pohranjeni na danas teže dostupnim i nekompatibilnim medijima (npr. U-Matic video iz 1980-ih), kao i fotodokumentacija, digitalizirani su 2005., u sklopu programa *artist-in-residence* u BALTIC centru suvremene umjetnosti u Gatesheadu. Pojedine digitalne i elektroničke radove nisam uspio prebaciti ili rekonstruirati, osobito one koji su se koristili *custom-made* softverom i hardverom.

Problem različitog doživljavanja pojedinog rada ili serije radova poznat iz tradicionalnih medija postoji i obrađen je u projektu *Arhivi u nastajanju*.

Audio-vizualni displeji u projektu *Arhivi u nastajanju* omogućuju uvid u kontekst pojedinih projekata koji katkad nije čitljiv iz partikularnoga ili jednog segmenta projekta, pa se predlaže nova vrijednost predstavljanjem upravo tog konteksta koji postaje čitljiv tek kroz vremensku konstantu.

Svaki se prikazani rad može promatrati kao samostalan. Promotrimo to na portretnoj fotografiji iz serije *End of the Message*. Riječ je o fotografiji, objektu koji je, dakle,

postao već klasičan i tradicionalan umjetnički medij. Kontekst će promatraču postati širi ako se sagleda cijela serija fotografija. Nadalje, ako promatrač ima informaciju o tome koji su radovi prethodili tome i koji su nastali nakon toga, tijekom cijelog projekta od pet godina, omogućit će mu se sagledavanje šireg konteksta. Takvu je informaciju moguće predstaviti tek medijskim posredovanjem. U projektu *Arhivi u nastajanju* to je napravljeno putem tekstova i ilustracija u katalogu projekta, audio-vizualno putem dokumentarnog videa/filma te multimedijски internetskim dokumentom.

O izložbi *Arhivi u nastajanju* Iva Radmila Janković je napisala: *Na izložbi u Domu Hrvatskog društva likovnih umjetnika, 12 projekcija u nizu popunile su u gustom ritmu čitav obujam prstenastog prostora. Tu nije samo riječ o pukoj akciji predstavljanja minolog rada, budući da se radovi izvedeni jednom u nekom prostoru i vremenu, prezentirani u obliku dokumentacije mogu iznova promatrati kao – umjetnički. Na pitanje – zašto to tako doživljavamo, tj. zašto dokumentacija može iznova funkcionirati kao umjetnički rad, a ne samo kao njegov nadomjestak, intrigantno tumačenje ponudio je Boris Groys u eseju „Umjetnost u doba biopolitike“, neizbježnim pozivanjem na Waltera Benjamina, kao i uvijek kada su u pitanju odnos originala i kopije, to jest prenošenje originala u neki drugi oblik. Naglasak dakle nije, ili barem nije samo, na retrospektivnom pogledu na vlastiti rad, nego na istraživanju mogućnosti umjetničke upotrebe arhivskih sredstava (audio-vizualnih medija) i „čiste informacije“ kao umjetničke forme.²*

Osim cjeline izložbe, Janković sagledava i izbor od dvanaest projekta, a ovdje ću izdvojiti njezino viđenje projekta *End of The Message* (1995. – 2000.), o kojemu ćemo naknadno pogledati dokumentarni video/film: *„End of The Message“, naziv je opsežnog projekta u kojemu je kroz sedam faza vjerojatno najradikalnije komprimirao svoju poetiku baziranu na arhivi u djelo s petogodišnjim trajanjem u različitim vremenima i prostorima. U prvoj fazi, u nizozemskom gradu Enshede, u okviru međunarodnog projekta “Od sobe čudesa do cyberspacea”, Fritz je na kraju 20. stoljeća izložio remek-djela iz fundusa Rijks muzeja s kraja četiri prethodna stoljeća. Uz izbor djela s temama karakterističnim za kraj stoljeća, u galeriji su curili tri metra dugački telefaksi poslani s nekog drugog mjesta s porukama koje su dovele u pitanje vrijednost izloženih originala, i konstatirali kraj poruke: Value on, No value, End of the Message. Koncentracija na trenutačno zbivanje odvijala se posredstvom metode kontrole, pomoću sigurnosnih kamera koje se inače u muzeju, a konveksno manirističko zrcalo na stropu već je samo po sebi predstavljalo ideju heterotropnih multiplikacija: osporavanja mjesta gdje jesmo, da bismo se vidjeli tamo prije, s povratnim učinkom osvještavanja tog istog mjesta. Ističem upravo taj Fritzov rad, budući da on sam u sebi sadrži njegovu zaokupljenost različitim modelima arhiviranja: video-stilovima s komprimiranim vremenom stvarnoga događanja, fotografijama – portre-*

tima posjetitelja koji su se za promatranja radova suviše približili sigurnosnoj kameri, zabilježenim zvukovima... Ti će fragmenti pojedinih faza biti ponovno izloženi na drugim mjestima, ne samo u kontekstu umjetničkih institucija, nego i na konferencijama ili tehno partijima. U radu kojemu forma postaje sadržajem iščitavamo poruke o tome kako originali više nemaju vrijednost, zbilja je podložna multiplikacijama, istodobno je stvarna i lažna, prenosiva na neograničeni broj mogućih mjesta.³

Slijedi dokumentarni video o tom projektu pod nazivom *End of the Message – Total Archives*⁴. Riječ je o jednoj od zasad dvanaest obrađenih cjelina samoarhiviranja predstavljenih pod zajedničkim nazivom *Arhivi u nastajanju*, izraženih u medijima dokumentarnih videa, knjige, izložbe i internetskih dokumenata.⁵

End of the Message – Total Archives

[faza 1.] *End of the Message*, site-specific instalacija

Prostor umjetničke instalacije odražava se u konveksnom zrcalu montiranome na stropu. Instalacija se koristi komunikacijskim medijima 20. st. Elektroničkim je medijima jukstapozicioniran postav slika, skulptura i crteža iz zbirke Rijksmuseuma Twenthe, i to odabirom umjetničkih tema s kraja 16., 17., 18. i 19. st. Izbor umjetničkih djela zadan je u sustavu vrijednosti utvrđenih tijekom povijesti umjetnosti i vođen je dvama kriterijima:

da su predmeti proizvedeni u posljednjem desetljeću danog stoljeća i da prikazuju najtipičnije motive zastupljene u umjetnosti pri kraju stoljeća.

Uz pomoć komunikacijskih medija propitujem postojeće i potencijalne programe valoriziranja. Tijekom otvaranja izložbe tri faks-uređaja postavljena na zidu muzejske sobe ispisala su telefaks-poruke, od kojih je svaka duga tri metra. Poruke su poslana s računala preko faks-modema, a riječ je o tri kompjutorske grafike, tipografske slike koje sadržavaju tekstove: NO VALUE, VALUE ON i END OF THE MESSAGE. Upotrijebljen je u to doba standardni toplinski osjetljiv faks-papir tako da tijekom vremena na kvalitetu slike utječe količina svjetlosti i temperatura u galerijskom prostoru. Poruke za trajanja izložbe blijede.

Prva dva elementa instalacije obuhvaćena su u trećemu – u sustavu izravnog videoprijenosa koji nadzire galerijski prostor. Slika videoprijenosa uživo je vidljiva na monitoru u samom prostoru umjetničke instalacije, gdje je, uz ostale likovne elemente, istaknut natpis da je prostor pod videonadzorom. Taj se videosustav, tj. nadzorni sustav primjenjuje mjesec dana tijekom trajanja izložbe, a ujedno prikuplja i arhivira podatke.

[faza 2.] *End of the Message – Security Camera*, video – TV program

Videozapis snimljenih događaja u galerijskom prostoru tijekom mjesec dana čini vizualnu bazu podataka kojom

3 Ibid.

4 Video *End of the Message – Total Archives*, autor: Darko Fritz, scenarij: Darko Fritz u suradnji sa Sašom Vojković, 1999., 13'28", Beta SP, izvorno na engleskom jeziku.

Video je samostalan rad, no i dio šireg projekta naslova *Arhivi u nastajanju*, a dostupan je online na <https://vimeo.com/168046754> (datum pristupa: 2. siječnja 2017.). Tekst je preveo i prilagodio Darko Fritz.

5 Izložba *Darko Fritz: Archives in Progress [projects 1987 - 2007]* nakon Zagreba predstavljena je 2008. u Muzeju moderne i suvremene umjetnosti u Rijeci, i tada je objavljena istoimena publikacija. Izložba je nakon toga, 2009., gostovala u REX-u, u Beogradu, kada je objavljeno DVD izdanje s 12 videa. U publikaciji su objavljeni tekstovi ovih autora: Darka Fritza, Nataše Ilić, Silve Kalčić, Leonide Kovač, Erica Kluitenberga, Vesne Madžoski, Zvonka Makovića, Susanne Paasonen, Inke Schube i Saše Vojković.

se stvara sjećanje umjetničke instalacije. Instalacija time postaje arhiva koja se također može koristiti za antropometrijska istraživanja. Snimka 720 sati videonadzora iskorištena je za izvedbu novoga jednosatnog videorada, ostvarenoga u skladu s uobičajenim metodama videonadzora, korištenjem istog kuta snimanja, vremenskog koda prikaza i nekoliko različitih metoda vremenske kompresije videoslike.

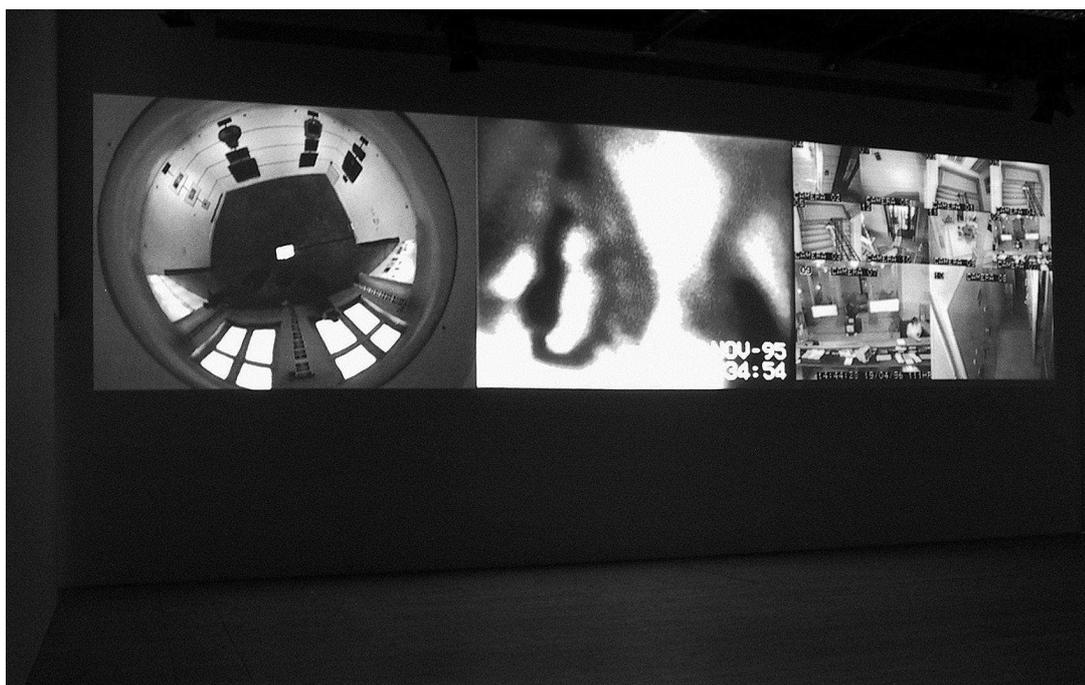
[faza 3.] **End of the Message (archives)**, serija fotografija – videostillova

Ova serija fotografija otkriva novu razinu postupka nadzora: omogućuje pogled na ono što zbog sporosti oka izmiče ljudskoj percepciji. Ta se arhiva odabranih portreta posjetitelja temelji na snimci videonadzora od tridesetak minuta. Svaki se posjetitelj može locirati putem naznačenoga vremenskog koda snimanja.

[faza 4.] **End of the Message – sigurnosna kamera snima! (Security Camera is Recording Now!)**, videoinstalacija u javnom prostoru

Vestalinka, kip svećenice hrama rimske boginje ognjišta Veste koji je Ivan Meštrović oblikovao 1917., čuva moj videomonitor, kao i banku u Zagrebu.

Umjetnički video koji je proizašao iz procesa videonadzora u Rijksmuseum Twentheu, zajedno sa skulpturom *Vestalinka*, cjelokupnom situacijom u banci izloženi su za posjetitelje banke kao i postojeći sustav videonadzora banke.

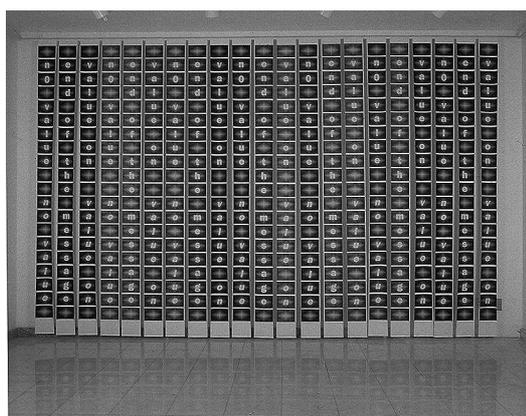
Naslov instalacije *End of the Message – sigurnosna kamera snima!* nije prikazan u prostoru, no za posjetitelje banke postavljena je nova oznaka upozorenja da su pod videonadzorom. Sama slika videonadzora banke nije izložena, no zona vidljivoga ipak je definirana sustavom videonadzora. Za razliku od muzejskih posjetitelja koji su mogli sudjelovati u provedbi nadzora, posjetiteljima banke uskraćena je ta mogućnost.

[faza 5.] ***End of the Message (Bank's Security Camera)***, video – TV program

Montaža videomaterijala koji obuhvaća snimke prostora banke promatranoga s deset kamera prepuštena je službeniku čuvaru banke i njegovoj dnevnoj rutini korištenja sistema videonadzora. U ovom radu omogućujem javno predstavljanje inače zatvorenoga i skrivenog sustava nadzora. Ta se elektronička arhiva oslanja na pronađeni *ready made* sustav dominacije iskazan u domeni vizualnoga.

[faza 6.] ***End of the Message (archives – live!)***, video i zvučna instalacija

Ta trostruka videoprojekcija obuhvaća radove nastale u muzeju i u banci. Rad u videoformatu obuhvaća i zastavljene videosnimke, *videostilllove*. Zvuk je preuzet iz videorada sa snimkom iz muzeja (faza 2.). To je nemon-

tirana zvučna snimka žamora ljudi u prostoru instalacije na otvorenju međunarodne izložbe u Rijksmuseumu Twenthe 1995. Taj *soundscape* žamora, prisutnosti ljudi, postaje i zaseban zvučni rad.

Uz pojedine galerijske prezentacije videotripta istodobno s prikazivanjem u galeriji zvuk je emitiran preko radija, dobivajući u slušateljevu privatnom prostoru novu konotaciju.

[faza 7.] ***End of the Message (Edit Value)***, instalacija

Instalacija se sastoji od ponavljanja triju novodizajniranih faks-radova koji navode poruke iz prve faze projekta: NO VALUE, VALUE ON i END OF THE MESSAGE. U prvoj fazi projekta propitivao sam programirane vrijednosti kulturnih institucija inscenacijom novih vrijednosnih sustava. U posljednjoj fazi projekta taj je programski sustav dokontekstualiziran iz svoje prethodne pojavnosti i beskonačno se preklapa u samome sebi.

[total] *End of the Message – total archives*, prezentacijski projekt

End of the Message – total archives projekt je koji se sastoji od putujuće izložbe, tiskanog kataloga, internetskog dokumenta, trinaestominutnog videa i njegova teksta koji upravo čitate. Vrijeme arhiva, njegove proizvodnje, prijema i otvorenosti upravo je sada.

Kao što sam pokazao, izvori za ponovno programiranje i reprogramiranje arhiva otvoreni su.

Ne sjećam se je li ovo kraj poruke ili ne?

AUDIO-VISUAL ARCHIVES: ARTISTIC SELF-ARCHIVING

What methods of archiving and choosing among archives appropriate for the presentation of a time-based art (such as film, video, performance, site-specific installation, internet art and the like)?

What are the advantages and drawbacks of the migration of artistic and archival materials to different media (such as internet art to video documentation)?

How established is the practice of presentation archived content in different media?

The author presents as a case study the permanent self-archiving of his own artistic activity in the project *Archives in Progress*, which includes documentary video films, internet and printed publications and presentation through a series of gallery exhibitions. Each one of these media of presentation has its own diverse qualities, a greater or lesser degree of authenticity and space for reflection.

The video *End of the Message (Total Archives)* will be shown; in a hybrid form of artistic documentation, documentary film and video art it presents a five-year project of Darko Fritz (from 1995 to 2000).

This video work is one of the 12 units of the project *Archives in Progress* produced to date.

More at <http://darkofritz.net>